

1.1 Τέλειος Ανταγωνισμός στην αγορά προϊόντος και εργασίας

Η ζήτηση εργασίας καλείται *παράγωγη ζήτηση (derived demand)* γιατί εκπορεύεται (παράγεται) από τη ζήτηση των καταναλωτών για τα προϊόντα των επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε ανταγωνιστικές αγορές προϊόντος και εργασίας, αποφασίζουν τον άριστο αριθμό εργαζόμενων μεγιστοποιώντας τα κέρδη τους. Οι μεταβλητές ελέγχου (ενδογενείς) είναι οι ποσότητες των εισροών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία και η ποσότητα της εκροής. Οι εξωγενείς μεταβλητές είναι η τιμή του προϊόντος και η τιμή της εργασίας (μισθός).

Βραχυχρόνια υποθέτουμε ότι το κεφάλαιο είναι σταθερό, γιατί χρειάζεται χρόνος για την προσαρμογή του. Επομένως, η επιχείρηση για να αυξήσει το προϊόν της θα πρέπει να προσλάβει περισσότερους εργαζόμενους. Με αυτά τα δεδομένα, η βραχυχρόνια συνάρτηση παραγωγής της αντιπροσωπευτικής επιχείρησης θα είναι:

$$q = f(L, \bar{K}) \quad (1)$$

Η μερική παράγωγος της συνάρτησης παραγωγής ως προς τον συντελεστή εργασία είναι το οριακό προϊόν της εργασίας, που μας δίνει το επιπλέον προϊόν που παράγεται από έναν επιπρόσθετο εργαζόμενο:

$$MP_L = \frac{\partial f(L, \bar{K})}{\partial L} \quad (2)$$

Εξαιτίας της αδυναμίας προσαρμογής του κεφαλαίου βραχυχρόνια, η συνάρτηση παραγωγής εμφανίζει **φθίνουσες οριακές αποδόσεις**, από ένα επίπεδο παραγωγής και πάνω. Αρχικά, η προσθήκη εργατών μπορεί να οδηγεί σε αύξηση του οριακού προϊόντος, εξαιτίας του καταμερισμού της εργασίας, κυρίως. Στη συνέχεια, όμως, η οριακή παραγωγικότητα φθίνει, δηλαδή, κάθε επιπλέον εργαζόμενος αυξάνει τη συνολική παραγωγή αλλά με φθίνοντα ρυθμό. Αυτό συμβαίνει γιατί το κεφάλαιο ανά εργαζόμενο φθίνει σταδιακά. Αλγεβρικά, αυτό σημαίνει ότι υποθέτουμε ότι $\frac{\partial f}{\partial L} = 0$ και $\frac{\partial^2 f}{\partial L^2} = 0$. Ο νόμος των φθινουσών αποδόσεων παρουσιάζεται στο σχήμα 1, όπου η καμπύλη του προϊόντος αρχικά είναι πιο απότομη και από ένα σημείο και έπειτα γίνεται όλο και πιο επίπεδη. Η κλίση των εφαπτομένων γραμμών σε κάθε σημείο της, αντιστοιχεί στο οριακό προϊόν της εργασίας, το οποίο απεικονίζεται στο β τμήμα του

σχήματος ως η καμπύλη MP . Στην αρχή το οριακό προϊόν της εργασίας αυξάνεται, όμως τελικά μειώνεται όλο και περισσότερο εξαιτίας του νόμου των φθινουσών αποδόσεων.

Ένα δεύτερο μέτρο της παραγωγικότητας της εργασίας είναι το μέσο προϊόν της εργασίας, που ορίζεται ως το προϊόν ανά εργάτη:

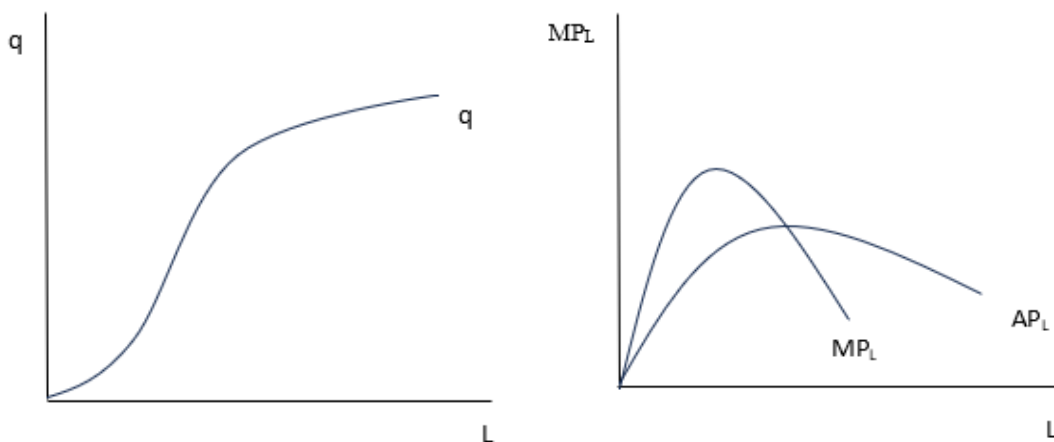
$$AP_L = \frac{f(L, \bar{K})}{L} \quad (3)$$

Σε σχέση με τη συνάρτηση παραγωγής του σχήματος 1, το μέσο προϊόν της εργασίας δίνεται από την κλίση της ακτίνας που ξεκινά από την αρχή των αξόνων προς κάθε κάθε σημείο της.

Στο μέγιστο σημείο της καμπύλης μέσου προϊόντος θα πρέπει η μερική παράγωγος της συνάρτησης AP_L ως προς την εργασία να είναι ίση με το μηδέν:

$$\frac{\partial \left(\frac{f(L, \bar{K})}{L} \right)}{\partial L} = 0 \Rightarrow \frac{f_L \cdot L - f(L, \bar{K})}{L^2} = 0 \Rightarrow \frac{MP_L - AP_L}{L} = 0 \quad (4)$$

Η συνθήκη ικανοποιείται όταν ισχύει ότι: $MP_L = AP_L$. Επομένως, η καμπύλη του οριακού προϊόντος τέμνει την καμπύλη του μέσου προϊόντος στο μέγιστο σημείο της. Από την άλλη, αν $MP_L > AP_L$, τότε η καμπύλη του μέσου προϊόντος θα βαίνει αύξουσα. Αντίθετα, αν $MP_L < AP_L$, τότε η καμπύλη του μέσου προϊόντος θα βαίνει φθίνουσα. Τα παραπάνω συμπεράσματα συνοψίζονται στο κάτω τμήμα του σχήματος 1.

(α) Η καμπύλη συνολικού προϊόντος

(β) Οι καμπύλες MP_L και AP_L

Σχήμα 1

Ο αντικειμενικός σκοπός της επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση των κερδών της που δίνονται από τη σχέση:

$$\Pi = p \cdot q - w \cdot L \quad (5)$$

Αντικαθιστώντας τη συνάρτηση παραγωγής, λαμβάνουμε ότι:

$$\Pi = p \cdot f(L, \bar{K}) - w \cdot L \quad (6)$$

Το επίπεδο της απασχόλησης που μεγιστοποιεί τα κέρδη της επιχείρησης προκύπτει από τη συνθήκη πρώτης τάξης:

$$\frac{\partial \Pi}{\partial L} = 0 \Rightarrow p \frac{\partial f}{\partial L} = w \text{ ή } MR \cdot MP_L = w \text{ ή } VMP_L = w \quad (7)$$

Ο όρος MR είναι το οριακό έσοδο από την πώληση μιας μονάδας προϊόντος, δηλαδή η τιμή του, P. Το γινόμενο της τιμής επί το οριακό προϊόν της εργασίας καλείται **αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας (Value Marginal Product):** $VMP_L = p \cdot MP_L$ και αποτελεί μεγεθυμένη εκδοχή του οριακού προϊόντος της εργασίας κατά τον παράγοντα p. Μας δίνει τα επιπρόσθετα έσοδα που αποκομίζει η επιχείρηση όταν προσλαμβάνει έναν επιπρόσθετο εργάτη. Στην ίδια λογική ορίζεται και **αξία του μέσου προϊόντος της εργασίας (Value Average Product)**, ως το γινόμενο της τιμής επί το μέσο προϊόν, δηλαδή: $VAP_L = p \cdot AP_L$. Επίσης, η συνθήκη δεύτερης τάξης για μέγιστο είναι:

$$\frac{\partial^2 f}{\partial L^2} = pf'' < 0$$

Επομένως, η επιχείρηση θα πρέπει και να λειτουργεί στο φθίνον τμήμα της καμπύλης της αξίας του οριακού προϊόντος της εργασίας προκειμένου να επιτύχει τη μεγιστοποίηση των κερδών της. Βάσει των παραπάνω προκύπτουν οι ακόλουθες τρεις προτάσεις.

1. Αν το οριακό έσοδο από έναν επιπρόσθετο εργαζόμενο υπερβαίνει το οριακό κόστος της πρόσληψής του, τότε η επιχείρηση προχωρά στην πρόσληψή του:

$$w < VMP_L \Rightarrow \text{πρόσληψη ενός ακόμη εργάτη}$$

2. Αν το οριακό έσοδο από τον τελευταίο εργάτη είναι μικρότερο από το οριακό κόστος, τότε η επιχείρηση προβαίνει στην απόλυσή του.

$$w > VMP_L \Rightarrow \text{απόλυση ενός εργάτη}$$

3. Αν το οριακό έσοδο είναι ίσο με το οριακό κόστος, η επιχείρηση δεν έχει κανένα λόγο να αλλάξει τον αριθμό των εργαζομένων που απασχολεί.

$$w = VMP_L$$

1.2 Γεωμετρική παρουσίαση των συνθηκών πρώτης και δεύτερης τάξης της αντιπροσωπευτικής επιχείρησης.

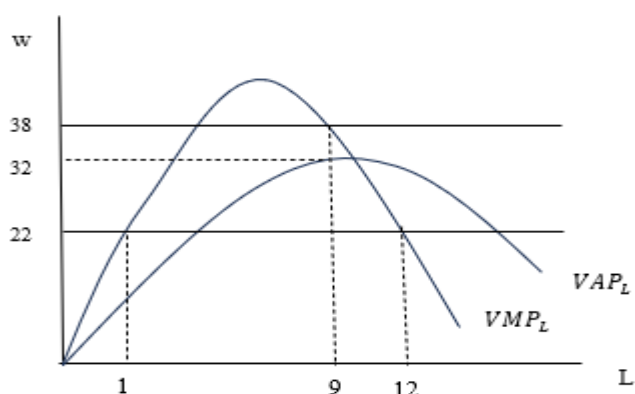
Ας υποθέσουμε ότι οι καμπύλες της αξίας του μέσου και οριακού προϊόντος μιας ανταγωνιστικής επιχείρησης είναι όπως εμφανίζονται στο σχήμα 2, δηλαδή οι μεγεθυμένες εκδοχές των καμπύλων MP_L και AP_L . Έστω, επίσης, ότι αγοραίος μισθός είναι \$22. Η επιχείρηση μεγιστοποιεί τα κέρδη της στο σημείο όπου ισχύει ότι: $\$22 = VMP_L$. Όμως αυτό συμβαίνει τόσο στο σημείο όπου αντιστοιχεί ένας εργαζόμενος, όσο και στο σημείο που αντιστοιχούν δώδεκα εργαζόμενοι. Όμως, όπως φαίνεται στο γράφημα, η επιχείρηση μπορεί να αυξήσει τα κέρδη της αν προσλάβει περισσότερους από έναν εργάτες, καθώς το επιπλέον έσοδο από την πρόσληψή τους θα υπερβαίνει το οριακό κόστος. Θα συνεχίσει να προσλαμβάνει εργαζόμενους για όσο ισχύει ότι $VMP_L > w$ και θα σταματήσει στον δωδέκατο εργάτη. Επομένως, η βραχυχρόνια καμπύλη ζήτησης της επιχείρησης είναι μόνον το φθίνον τμήμα της καμπύλης της αξίας του οριακού προϊόντος.

Στο ίδιο γράφημα, παρουσιάζεται και μια δεύτερη περίπτωση όπου ο αγοραίος μισθός υποτίθεται ότι είναι \$38. Σύμφωνα με τη σχέση (7), η επιχείρηση θα πρέπει να προσλάβει εννιά εργαζόμενους. Όμως, αν η επιχείρηση προχωρούσε στην πρόσληψή τους, η αξία του μέσου προϊόντος της εργασίας θα ήταν μικρότερη από το μισθό. Αυτό σημαίνει ότι η επιχείρηση θα εμφανίσει ζημίες. Για να δούμε γιατί, μπορούμε να ξαναγράψουμε τη συνάρτηση κερδών ως:

$$\Pi = p \cdot L \cdot \frac{f(L, \bar{K})}{L} - wL = L \cdot VAP_L - wL.$$

Αντικαθιστώντας τα δεδομένα από το γράφημα έχουμε ότι: $\Pi = 9 \cdot 32 - 38 \cdot 9 = -54 < 0$. Συνολικά, η ανάλυση υποδηλώνει ότι **η βραχυχρόνια καμπύλη ζήτησης εργασίας είναι το φθίνον τμήμα της καμπύλης της αξίας του οριακού προϊόντος**

της εργασίας που βρίσκεται κάτω από την καμπύλη της αξίας του μέσου προϊόντος.

Σχήμα 2. Επιχείρηση σε μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας

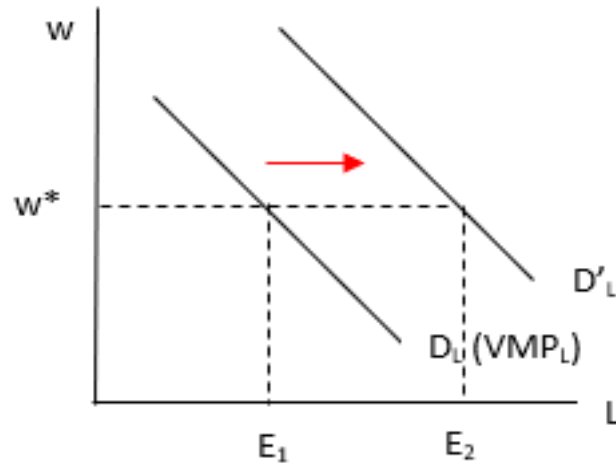
Αλγεβρικά, μπορούμε επίσης να αποδείξουμε ότι η καμπύλη ζήτησης εργασίας έχει αναμφίβολα αρνητική κλίση παίρνοντας το ολικό διαφορικό της συνθήκης πρώτης τάξης: $dw = dp \cdot MP_L + p \cdot F_{LL} dL$. Αναδιατάσσοντας και θέτοντας $dp=0$, έχουμε:

$$\frac{dL}{dw} = \frac{1}{p \cdot F_{LL}} < 0$$

Αν τώρα θέσουμε $dw=0$, μπορούμε να βρούμε την επίδραση μιας μεταβολής της τιμής του προϊόντος στη ζήτηση της επιχείρησης για εργαζόμενους:

$$\frac{dL}{dp} = -\frac{MP_L}{p \cdot F_{LL}} = -\frac{+}{+ \cdot -} > 0$$

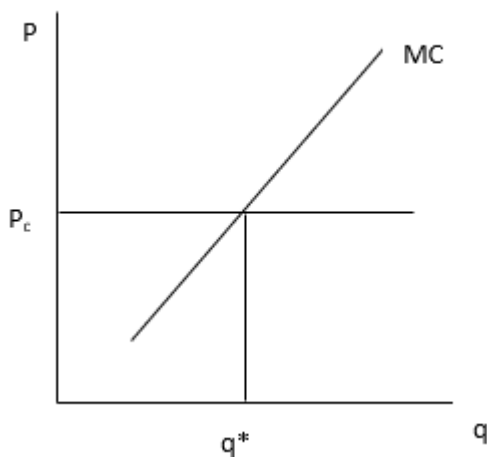
Το θετικό πρόσημο δηλώνει, ότι με δεδομένο το μισθό, μια αύξηση (μείωση) της τιμής οδηγεί σε αύξηση της ζητούμενης ποσότητας εργασίας, δηλαδή, προκαλεί τη μετατόπιση καμπύλης ζήτησης εργασίας στα δεξιά (αριστερά). Επομένως, όπως φαίνεται στο σχήμα 3, η επιχείρηση θα προσλάβει περισσότερους εργαζόμενους εξαιτίας μιας αύξησης της τιμής του προϊόντος της.

Σχήμα 3. Η επίδραση μιας αύξησης της τιμής στη ζήτηση για εργασία

Τον ίδιο κανόνα για τις προσλήψεις της επιχείρησης τη βραχυχρόνια περίοδο θα λαμβάναμε εάν εργαζόμασταν γύρω από την απόφαση της επιχείρησης για την άριστη ποσότητα προϊόντος που θα αποφασίσει να παράξει (βλ. σχήμα 4). Στον τέλει ανταγωνισμό, το οριακό έσοδο από μια επιπλέον μονάδα προϊόντος είναι η τιμή του προϊόντος, και παραμένει σταθερό, ανεξάρτητα από τον αριθμό των μονάδων που προσφέρει η επιχείρηση στην αγορά. Το οριακό κόστος είναι οι μισθοί των επιπλέον εργατών που πρέπει να προσληφθούν για την παραγωγή μιας επιπρόσθετης μονάδας προϊόντος. Ένας επιπλέον εργαζόμενος παράγει MP_L μονάδες εκροής. Επομένως, μια μονάδα προϊόντος απαιτεί την πρόσληψη $1/MP_L$ εργαζόμενων. Συνεπώς, το οριακό κόστος παραγωγής μιας επιπρόσθετης μονάδας προϊόντος είναι w/MP_L . Η επιχείρηση που μεγιστοποιεί τα κέρδη της παράγει μέχρι το σημείο όπου το οριακό κόστος είναι ίσο με την τιμή, δηλαδή, $p = MC$.¹ Αντικαθιστώντας το MC με w/MP_L , θα έχουμε ότι: $p = \frac{w}{MP_L}$ ή $p \cdot MP_L = w$, που είναι ακριβώς η ίδια συνθήκη που εξάγαμε στην ανάλυση που προηγήθηκε.

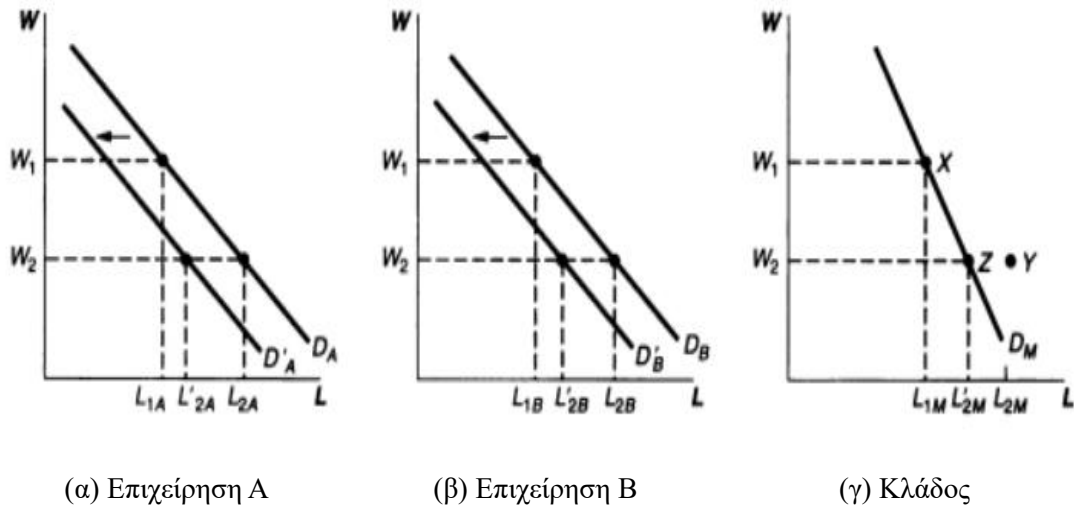
¹ Η επιχείρηση μεγιστοποιεί την συνάρτηση $\Pi = p \cdot q - C(q)$ ως προς την ποσότητα q . Η συνθήκη πρώτης τάξης για μέγιστα κέρδη είναι: $p - \frac{\partial C}{\partial q} = 0$ ή $p = MC$.

Σχήμα 4. Επιχείρηση σε μια ανταγωνιστική αγορά προϊόντος

1.3 Εξαγωγή της αγοραίας καμπύλης ζήτησης εργασίας

Έχοντας ήδη εξετάσει την απόφαση για προσλήψεις μιας τέλεια ανταγωνιστικής επιχείρησης είμαστε τώρα σε θέση να εξάγουμε την αγοραία καμπύλη ζήτησης. Έστω ότι υπάρχουν N επιχειρήσεις στον κλάδο, δύο από τις οποίες παρουσιάζονται στα τμήματα α και β του σχήματος 5. Αν ο αγοραίος μισθός είναι W_1 , τότε ο κανόνας μεγιστοποίησης του κέρδους θα υπαγορεύει την πρόσληψη L_{1A} και L_{1B} εργαζόμενων. Η ζήτηση εργασίας στον κλάδο θα είναι: $L_{1A} + L_{1B} + \dots + L_{1N}$ (σημείο X στο τμήμα γ του σχήματος). Αν τώρα ο αγοραίος μισθός μειωθεί σε W_2 , θα μπαίναμε στον πειρασμό να επαναλάβουμε την ίδια διαδικασία οριζόντιας άθροισης, υπολογίζοντας την αγοραία ζήτηση σε: $L_{2A} + L_{2B} + \dots + L_{2N}$ (σημείο Y στο τμήμα γ του σχήματος). Όμως αυτή η συλλογιστική θα ήταν λάθος, καθώς βασίζεται στην σιωπηρή υπόθεση ότι η τιμή του προϊόντος παραμένει σταθερή. Καθώς οι N επιχειρήσεις αυξάνουν τον αριθμό των εργαζόμενων που απασχολούν, η συνολική παραγωγή στον κλάδο θα αυξηθεί, οδηγώντας με τη σειρά της σε μείωση της τιμής προϊόντος. Τελικά, η μείωση της τιμής θα προκαλέσει τη μετατόπιση των ατομικών καμπυλών ζήτησης εργασίας προς τα αριστερά. Στον μισθό W_2 , η συνολική ζήτηση θα είναι: $L'_{2A} + L'_{2B} + \dots + L'_{2N}$ (σημείο Z στο τμήμα γ του σχήματος).

Σχήμα 5. Εξαγωγή της αγοραίας καμπύλης ζήτησης

1.5 Μονοψωνιακή επιχείρηση στην αγορά εργασίας, σε τέλεια ανταγωνιστική αγορά προϊόντος

Ο όρος «monopsony» χρησιμοποιήθηκε αρχικά το 1933 από την Joan Robinson στο *The Economics of Imperfect Competition*, παράλληλα με τον όρο «μονοπώλιο», για να δείξει την ύπαρξη ενός μόνο αγοραστή ενός συγκεκριμένου αγαθού ή υπηρεσίας σε μια αγορά. Η απλούστερη εκδοχή μιας μονοψωνιακής αγοράς εργασίας είναι η περίπτωση του κοινού μονοψωνητή που λειτουργεί σε μια απομακρυσμένη περιοχή ως ο μοναδικός αγοραστής της εργασίας, και προσφέρει σε όλους τους εργαζόμενους τον ίδιο ακριβώς μισθό. Ως ο μοναδικός αγοραστής της εργασίας, η καμπύλη προσφοράς που αντιμετωπίζει θα είναι η τυπική αγοραία καμπύλη προσφοράς με θετική κλίση. Ωστόσο, το οριακό κόστος της πρόσληψης κάθε επιπρόσθετου εργαζόμενου δεν θα είναι απλά ο μισθός τους αλλά και η αύξηση που πρέπει να πληρώσει σε όλους τους υπόλοιπους. Σε αυτή την περίπτωση η καμπύλη του οριακού κόστους θα κείται πάνω από την αγοραία καμπύλη προσφοράς και δεν θα ταυτίζεται με αυτή.

Για να γίνει κατανοητό, ας υποθέσουμε τα ακόλουθα δεδομένα. Οι δύο πρώτες στήλες μας δίνουν τον αριθμό των εργαζόμενων που είναι πρόθυμοι να εργαστούν σε κάθε επίπεδο μισθού (αγοραία καμπύλη προσφοράς εργασίας). Η τρίτη στήλη αντιστοιχεί στο συνολικό κόστος των προσλήψεων και η τελευταία στο οριακό κόστος. Για επίπεδο μισθού \$4 δεν είναι κανείς πρόθυμος να εργαστεί. Όταν ο μισθός αυξάνεται σε \$5 είναι

πρόθυμος ένας εργαζόμενος. Το οριακό κόστος εδώ είναι ίσο με το μισθό. Από τον δεύτερο εργαζόμενο και πέρα όμως, το οριακό κόστος θα είναι μεγαλύτερο από το μισθό. Για παράδειγμα, αν ο μισθός είναι \$6, τότε προτίθενται να εργαστούν δύο άτομα. Το οριακό κόστος της πρόσληψης του δεύτερου εργαζόμενου είναι τώρα ο μισθός του, \$6, συν \$1 αύξηση που θα λάβει ο πρώτος, άρα \$7.

Μισθός(w)	Αριθμός ατόμων που επιθυμούν να εργαστούν με αυτό το μισθό(E)	$w \times E$	Οριακό κόστος εργασίας
\$4	0	\$0	—
5	1	5	\$5
6	2	12	7
7	3	21	9
8	4	32	11

Μπορούμε τώρα να δούμε και αλγεβρικά το παραπάνω συμπέρασμα. Το πρόβλημα μεγιστοποίησης του κέρδους της επιχείρησης διατυπώνεται ως εξής:

$$\max \Pi = p \cdot f(L, \bar{K}) - w(L) \cdot L$$

Η συνθήκη πρώτης τάξης για μέγιστο είναι η ακόλουθη:

$$\frac{\partial \Pi}{\partial L} = 0 \Rightarrow p f_L - \frac{\partial w}{\partial L} L - w = 0 \Rightarrow p f_L = w + \frac{\partial w}{\partial L} L$$

Η τελευταία αυτή σχέση μας λέει ότι η συνθήκη μεγιστοποίησης του κέρδους του μονοψωνητή απαιτεί η αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας να ισούται με το μισθό συν την αύξηση του μισθού που πρέπει να πληρωθεί σε όλο το εργατικό δυναμικό όταν προσλαμβάνεται ένας επιπλέον εργαζόμενος.

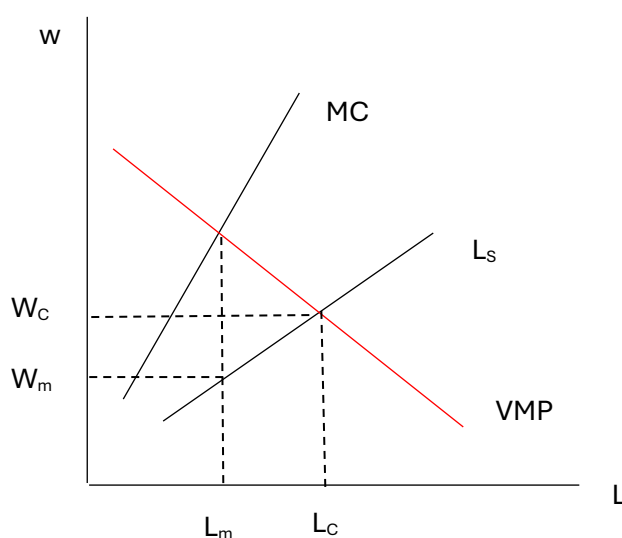
Διαιρώντας και τα δύο μέλη της ΣΠΤ του μονοψωνητή με w , θα πάρουμε ότι:

$$\frac{VMP_L}{w} = 1 + \frac{\partial w}{\partial L} \frac{L}{w} \Rightarrow \frac{VMP_L}{w} = 1 + \frac{1}{\epsilon} \Rightarrow w = \frac{VMP_L}{1 + \frac{1}{\epsilon}}$$

όπου $\epsilon > 0$ είναι η ελαστικότητα της προσφοράς εργασίας στην επιχείρηση. Η τελευταία σχέση μας λέει ότι αν η ελαστικότητα της προσφοράς εργασίας τείνει στο άπειρο, τότε ο μισθός είναι ίσος με την αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας, όπως ακριβώς συμβαίνει στην περίπτωση του τέλει ανταγωνισμού. Σε κάθε άλλη περίπτωση, η επιχείρηση πληρώνει τους εργαζόμενους μισθό ο οποίος είναι

χαμηλότερος από με την αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας. Αυτή η τελευταία περίπτωση είναι του κοινού μονοψωνητή.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, είμαστε σε θέση να απεικονίσουμε διαγραμματικά στο γράφημα 8 την ισορροπία του μονοψωνίου και στη συνέχεια να εξετάσουμε τους λόγους για τους οποίους μπορούν να προκύψουν μισθολογικές διαφορές μέσα σε αυτό το πλαίσιο εργασίας. Η καμπύλη του οριακού κόστους θα πρέπει να είναι πάνω από την καμπύλη προσφοράς εργασίας. Η επιχείρηση μεγιστοποιεί τα κέρδη της στο σημείο όπου η καμπύλη του οριακού κόστους (MC) τέμνει την καμπύλη της αξίας του οριακού προϊόντος της εργασίας. Στο σημείο αυτό η επιχείρηση αποφασίζει να προσλάβει E_m εργαζόμενους. Από την καμπύλη προσφοράς εργασίας παρατηρούμε ότι ο μισθός που είναι διατεθειμένοι να εργαστούν είναι ίσος με w_m . Αν συγκρίνουμε το μισθό και την απασχόληση ισορροπίας του μονοψωνίου με τον τέλεια ανταγωνιστικό κλάδο, που ισορροπεί στο σημείο τομής των καμπυλών προσφοράς L_S και της ζήτησης (VMP), παρατηρούμε ότι ο μονοψωνητής πληρώνει χαμηλότερο μισθό και προσλαμβάνει λιγότερους εργαζόμενους.

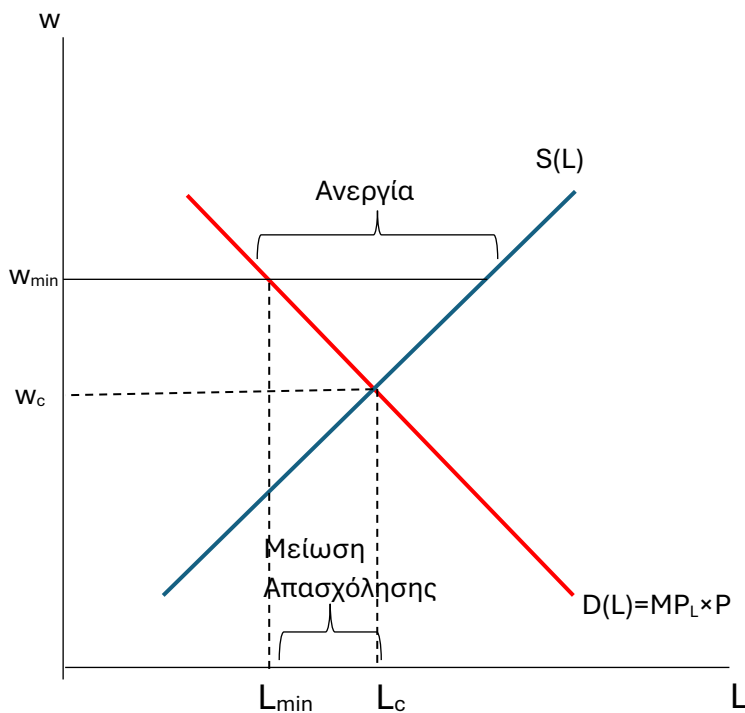
Σχήμα 8 Μονοψώνιο στην αγορά εργασίας

Στον σύγχρονο κόσμο η ύπαρξη ενός μονοψωνητή της εργασίας όπως αυτός που περιγράψαμε προηγουμένως είναι ουσιαστικά αδύνατη. Ωστόσο, είναι δυνατό και ρεαλιστικό οι επιχειρήσεις να διαθέτουν δύναμη να καθορίσουν τους μισθούς μονομερώς. Σκεφτείτε την περίπτωση μιας επιχείρησης που απασχολεί 700

εργαζόμενους και αποφασίζει μονομερώς να μειώσει κατά ένα cent το μισθό τους. Στο υπόδειγμα του τέλει ανταγωνισμού, όπου η καμπύλη προσφοράς της επιχείρησης είναι οριζόντια στο ύψος του αγοραίου μισθού, μια τέτοια κίνηση θα είχε σαν αποτέλεσμα να χάσει όλους τους εργαζόμενους. Στην πράξη αυτό δεν πρόκειται, συνήθως, να συμβεί. Ένας λόγος είναι ότι το υπόδειγμα του ανταγωνισμού βασίζεται στην υπόθεση ότι υπάρχει μεγάλος αριθμός ιδίων θέσεων. Είναι όμως πρακτικά αδύνατο οι 700 εργαζόμενοι να βρουν άμεσα μια νέα ίδια θέση εργασίας. Επομένως, η μείωση του μισθού θα έχει, ενδεχομένως, σαν αποτέλεσμα να χάσει η επιχείρηση κάποιους εργαζόμενους αλλά προφανώς όχι όλους. Άρα η σχέση μισθού-προσφοράς εργασίας (η καμπύλη προσφοράς εργασίας) στην επιχείρηση θα είναι θετική και όχι μια ευθεία γραμμή όπως υποθέσαμε στον τέλει ανταγωνισμό. Επίσης, στον τέλει ανταγωνισμό υποθέτουμε ότι δεν υπάρχουν κόστη αναζήτησης. Στην πράξη όμως ούτε αυτό ισχύει. Έτσι, ακόμη και αν υπάρχουν 700 κενές θέσεις εργασίας, δεν είναι ρεαλιστικό να υποθέσουμε ότι οι εργαζόμενοι αυτοί γνωρίζουν άμεσα που και ποιοι προσφέρουν αυτές τις θέσεις. Επομένως, και πάλι δεν φύγουν όλοι οι εργαζόμενοι μετά τη μείωση του μισθού τους. Τρίτον, υπάρχουν κόστη μετακίνησης που δεν επιτρέπουν σε όλους τους εργαζόμενους να αποχωρήσουν. Τα κόστη αυτά μπορεί να είναι οικονομικά ή και ψυχικά. Για όλους αυτούς τους λόγους ένα ρεαλιστικότερο υπόδειγμα είναι αυτό όπου οι επιχειρήσεις έχουν μια καμπύλη προσφοράς με θετική κλίση.

2.1 Νεοκλασική αγορά εργασίας και κατώτατος μισθός.

Σύμφωνα με το απλό νεοκλασικό υπόδειγμα, αν η κυβέρνηση θεσπίσει ένα κατώτατο μισθό, όπως ο w_{\min} στο γράφημα 2, η ανταγωνιστική ισορροπία καταρρέει. Ο κατώτατος μισθός αυξάνει την προσφερόμενη ποσότητα εργασίας και μειώνει τη ζητούμενη ποσότητα. Η πλεονάζουσα εργασία που προκύπτει, σημαίνει ανεργία, ενώ η συνολική απασχόληση μειώνεται από L_1 σε L_2 .

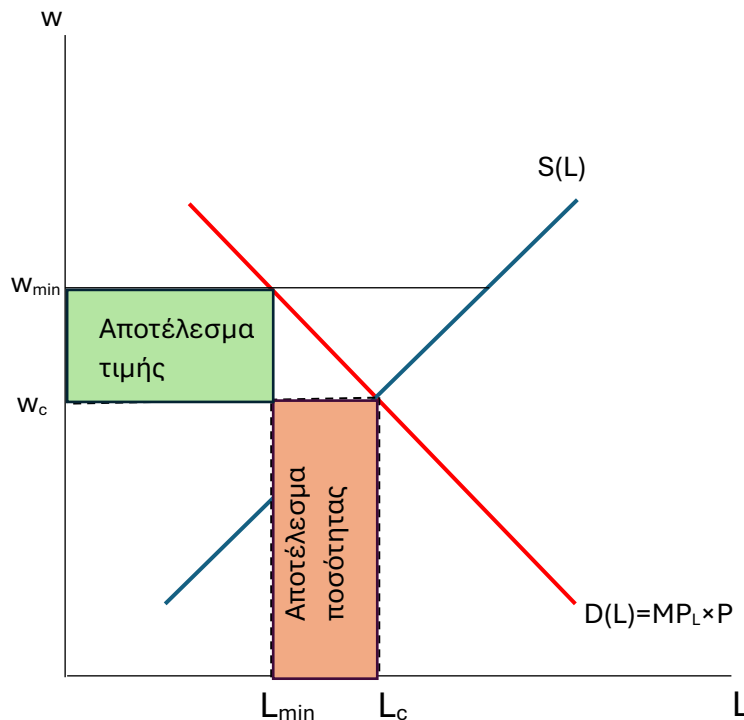
Γράφημα 2. Κατώτατος μισθός σε ανταγωνιστική αγορά εργασίας

Ακόμη, όμως και αν δεχθούμε ότι ο κατώτατος μισθός προκαλεί τη μείωση της απασχόλησης, οι υποστηρικτές του επιχειρηματολογούν ότι ενδέχεται να μειώνει να το συνολικό εισόδημα της εργασίας, αντισταθμίζοντας τις απώλειες όσων καθίστανται άνεργοι. Σύμφωνα με το γράφημα 2, αυτό θα μπορούσε να ισχύει μόνο όταν ισχύει ότι

$$w_{min} \times L_{min} > w_c \times L_c$$

Η τελευταία συνθήκη εξαρτάται από την ελαστικότητα της ζήτησης για την εργασία ως προς το μισθό. Όσο λιγότερο ευαίσθητη είναι η ζήτηση στις αυξήσεις του μισθού, τόσο πιο πιθανό είναι ο κατώτατος μισθός να οδηγήσει σε αύξηση του εισοδήματος των εργαζόμενων. Για να κατανοήσουμε γιατί, θα πρέπει πρώτα να αναλύσουμε τα δύο αντικρουόμενα αποτελέσματα που επιφέρει ο κατώτατος μισθός στο συνολικό έσοδο της εργασίας. Από τη μια, το εισόδημα θα τείνει να μειώνεται καθώς, κάποιοι εργαζόμενοι μένουν άνεργοι και χάνουν τον ανταγωνιστικό μισθό που ελάμβαναν προηγουμένως. Αυτό είναι το **αποτέλεσμα ποσότητας** και αντιστοιχεί στο εμβαδό του πορτοκαλί ορθογωνίου στο σχήμα 3. Από την άλλη, ο κατώτατος μισθός προκαλεί ένα **αποτέλεσμα τιμής**, που αντιστοιχεί στο εμβαδό του πράσινου

ορθογωνίου. Αυτό προκύπτει εξαιτίας του γεγονότος ότι τώρα οι εργαζόμενοι που διατηρούν τη θέση τους λαμβάνουν μεγαλύτερες αποδοχές.

Γράφημα 3. Το αποτέλεσμα τιμής και ποσότητας που προκαλεί ένας κατώτατος μισθός σε ανταγωνιστική αγορά εργασίας

Δεδομένης της ελαστικότητας της ζήτησης εργασίας, $e^D = \frac{\frac{\Delta L}{L}}{\frac{\Delta w}{w}} = \frac{\% \Delta L}{\% \Delta w}$, και του συνολικού εσόδου της εργασίας, $R = w \cdot L$, θα πρέπει τώρα να είναι προφανής η σημασία της σε ότι αφορά την επίδραση του κατώτατου μισθού στο συνολικό έσοδο της εργασίας. Το αποτέλεσμα τιμής θα είναι μεγαλύτερο του αποτελέσματος ποσότητας όταν η ζήτηση είναι ανελαστική ($e^D < 1$), δηλαδή όταν η ποσοστιαία μεταβολή στη ζητούμενη ποσότητα της εργασίας είναι μικρότερη από την ποσοστιαία μεταβολή του μισθού. Αυτό συμβαίνει γιατί το έσοδο για τους εργαζόμενους μεταβάλλεται σύμφωνα με τη σχέση $dR = dw \cdot L + w \cdot dL$. Αν διαιρέσουμε την τελευταία με $R (= w \cdot L)$, θα πάρουμε ότι $\frac{dR}{R} = \frac{dw \cdot L}{w \cdot L} + \frac{w \cdot dL}{w \cdot L} \Rightarrow \% \Delta R = \% \Delta w + \% \Delta L$

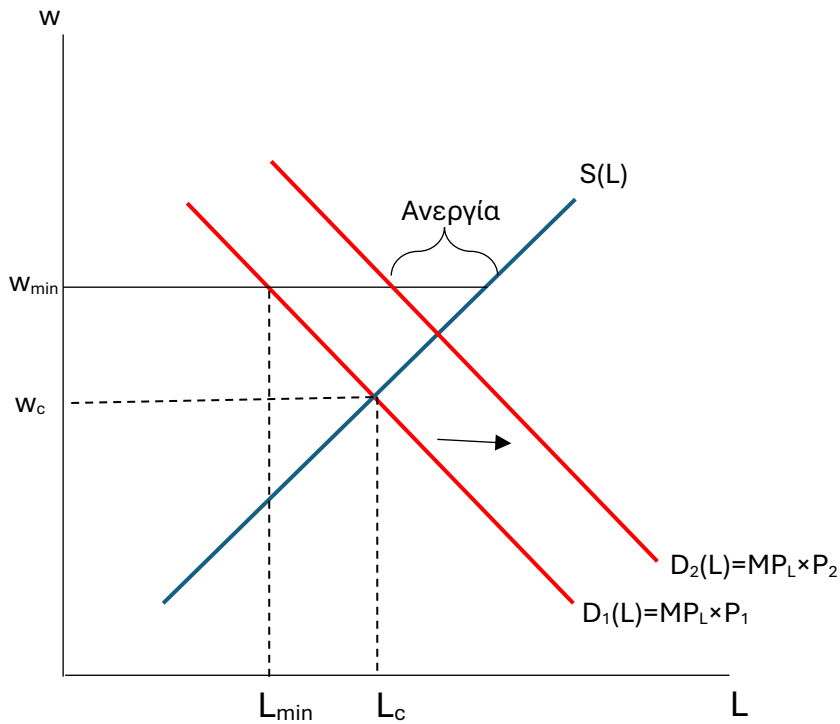
Επομένως, η ποσοστιαία μεταβολή στο έσοδο της εργασίας θα είναι θετική αν η ποσοστιαία μεταβολή του μισθού είναι μεγαλύτερη από την ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας για την εργασία. Αυτό όμως ισχύει όταν η ζήτηση είναι ανελαστική.

2.2 Προεκτάσεις του νεοκλασικού υποδείγματος

Μια βασική προέκταση του νεοκλασικού υποδείγματος της αγοράς εργασίας και ενός δεσμευτικού κατώτατου μισθού, αφορά την τιμή του προϊόντος. Γνωρίζουμε ήδη από το κεφάλαιο 2 ότι η τιμή είναι παράγοντας που διαμορφώνει τη ζήτηση για το συντελεστή εργασία (demand shifter), καθώς η τελευταία δίνεται από την αξία του οριακού προϊόντος της εργασίας (VMPL) που ορίζεται από το γινόμενο του οριακού προϊόντος της εργασίας επί την τιμή. Φυσικά, σε μια ανταγωνιστική αγορά προϊόντος, καμία επιχείρηση μεμονωμένα δεν μπορεί να αυξήσει την τιμή του προϊόντος της, καθώς θα χάσει όλη την πελατεία της και θα αναγκαστεί να βγει από τον κλάδο. Αν όμως η καμπύλη ζήτησης για το προϊόν της επιχείρησης δεν είναι τέλεια ελαστική (όπως συμβαίνει σε πλήρως ανταγωνιστικές αγορές προϊόντος), τότε μια επιχείρηση μπορεί να αυξήσει την τιμή του προϊόντος, χάνοντας κάποιους από τους πελάτες της, αλλά όχι όλους. Μια αύξηση της τιμής εξαιτίας της θέσπισης του κατώτατου μισθού καλείται **μετακύλιση του κόστους**, δηλαδή του κόστους του κατώτατου μισθού μετακυλιέται από την επιχείρηση στους καταναλωτές. Σε αυτή την περίπτωση, η αύξηση της τιμής προκαλεί τη μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης εργασίας στα δεξιά, αντισταθμίζοντας (τουλάχιστον μερικώς) την αρνητική επίδραση του κατώτατου μισθού στην απασχόληση (συγκρίνετε το μέγεθος της ανεργίας χωρίς και με μετακύλιση κόστους).

Σε αυτό το πλαίσιο, η ικανότητα μιας επιχείρησης να προσαρμόσει τις τιμές εξαρτάται από την ελαστικότητα της ζήτησης για το προϊόν της. Αυτή με τη σειρά της εξαρτάται από τη δομή της αγοράς προϊόντος. Για παράδειγμα, αν μια επιχείρηση πουλά εμπορεύσιμα αγαθά, τότε οι δυνατότητές για μετακύλιση του κόστους είναι περιορισμένες, εφόσον μπορούν να εισαχθούν αντίστοιχα προϊόντα από επιχειρήσεις που δεν υπόκεινται στη νομοθεσία περί κατώτατου μισθού. Αν από την άλλη, μια επιχείρηση δραστηριοποιείται σε έναν κλάδο μη εμπορεύσιμων αγαθών, τότε οι

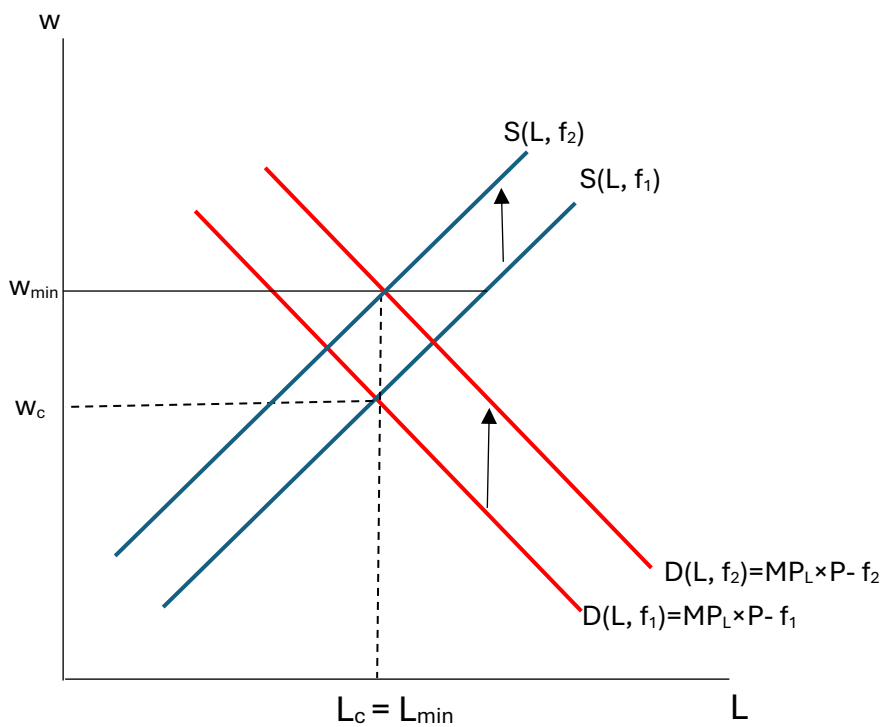
δυνατότητες για μετακύλιση του κόστους θα είναι σαφώς μεγαλύτερες. Τυπικά παραδείγματα μη εμπορεύσιμων αγαθών αποτελούν οι υπηρεσίες ομορφιάς, τα γεύματα στα εστιατόρια, η κατασκευή σπιτιών, τα οποία συνήθως προσφέρονται από επιχειρήσεις που λειτουργούν στον τόπο όπου και καταναλώνονται.

Γράφημα 4. Κατώτατος μισθός και μετακύλιση του κόστους

Μια δεύτερη σημαντική παραλλαγή του απλού νεοκλασικού υποδείγματος περιλαμβάνει τη δυνατότητα των επιχειρήσεων να μειώσουν τις πρόσθετες παροχές, όπως για παράδειγμα η παροχή ιδιωτική ασφάλειας υγείας και σύνταξης από τον εργοδότη. Το βασικό σημείο όπως απεικονίζεται στο σχήμα 4, είναι ότι οι μεταβολές στις πρόσθετες παροχές προκαλούν μετατοπίσεις τόσο της καμπύλης ζήτησης όσο και της καμπύλης προσφοράς της εργασίας. Από την σκοπιά των επιχειρήσεων, μια μείωση αυτών των επιπρόσθετων παροχών από f_1 σε f_2 , ως αποτέλεσμα της θέσπισης νομοθεσίας περί κατώτατου μισθού, οδηγεί σε μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης προς τα πάνω και δεξιά. Επειδή τα κόστη αυτά για την επιχείρηση είναι οικονομικά, θεωρούμε ότι επηρεάζουν γραμμικά τη ζήτηση για το συντελεστή εργασία. Σε ότι

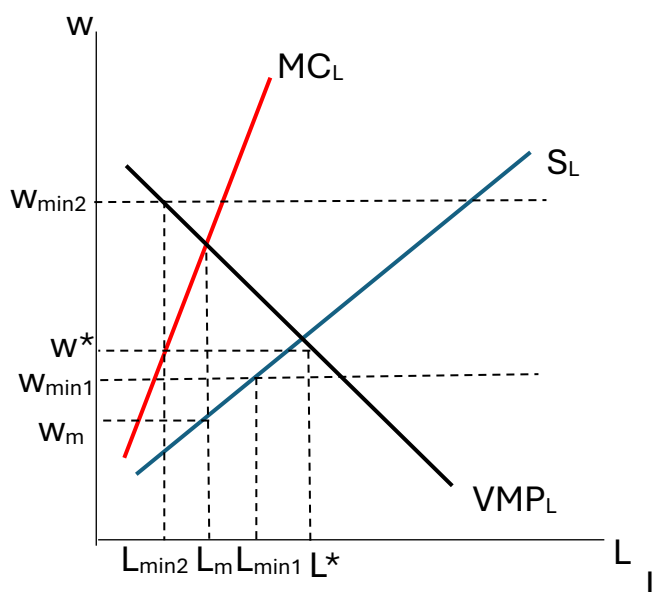
αφορά τους εργαζόμενους, η οριακή χρησιμότητα αυτών μπορεί να εξαρτάται από την ποσότητα στην οποία προσφέρονται, και για αυτό, η επίδρασή τους στην προσφορά εργασίας δεν θεωρείται γενικά γραμμική. Η μείωσή τους από τις επιχειρήσεις προκαλεί τη μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς προς τα επάνω και αριστερά (σε δεδομένο ύψος μισθού, η προσφερόμενη ποσότητα εργασίας θα είναι μικρότερη). Στο σχήμα 4, έχουμε σχεδιάσει τις μετατοπίσεις αυτές έτσι ώστε η μια να ακυρώνει ακριβώς την άλλη. Επομένως, στην περίπτωση αυτή η απασχόληση παραμένει αμετάβλητη στα επίπεδα της ανταγωνιστικής ισορροπίας.

Γράφημα 5. Κατώτατος μισθός και πρόσθετες παροχές

2.3 Κατώτατος μισθός σε ατελείς αγορές εργασίας

Όπως έχουμε ήδη εξετάσει στο κεφάλαιο 1, ακόμη και σε αγορές εργασίας όπου δεν υπάρχει ένας μοναδικός εργοδότης, οι εργοδότες μπορούν να έχουν ένα βαθμό μονοψωνιακής δύναμης, γιατί υπάρχουν τριβές αναζήτησης και κόστη μετακίνησης που καθιστούν την αλλαγή της εργασίας δαπανηρή για τους εργαζόμενους. Τα κόστη αυτά δεν επιτρέπουν στις αγορές εργασίας να εξαλείψουν τις διαφοροποιήσεις στους μισθούς που πληρώνουν οι επιχειρήσεις σε ομοιογενείς εργαζόμενους. Τα κόστη δημιουργίας θέσεων εργασίας και απολύσεων δίνουν επίσης μονοψωνιακή ισχύ στις επιχειρήσεις, γιατί επηρεάζουν αρνητικά τις κενές θέσεις, καθιστώντας δυσκολότερη την εύρεση δουλειάς για τους εργαζόμενους. Σε μια τέτοια αγορά εργασίας με μονοψωνιακά χαρακτηριστικά, όπου αντιστοιχούν χαμηλότερα επίπεδα απασχόλησης και μισθών συγκριτικά με την ανταγωνιστική ισορροπία, η πρόβλεψη των επιπτώσεων του κατώτατου μισθού καθίσταται δυσκολότερη.

Γράφημα 6. Κατώτατος μισθός σε μονοψωνιακή αγορά εργασίας

Για να διαπιστώσουμε γιατί δεν μπορούμε να προβλέψουμε τις επιπτώσεις του κατώτατου μισθού εκ των προτέρων, θα υποθέσουμε, κατά τα γνωστά, ότι ο μονοψωνητής μεγιστοποιεί τα κέρδη του στο σημείο όπου το οριακό κόστος της

εργασίας ισούται με την αξία του οριακού προϊόντος της (σημείο A στο σχήμα 5). Επομένως, προσλαμβάνει L_m εργαζόμενους αντί για L^* όπως θα συνέβαινε σε μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Επίσης πληρώνει μισθό w_m , χαμηλότερο από τον ανταγωνιστικό w^* .

Σε αυτό το πλαίσιο, έστω τώρα ένας κατώτατος μισθός που ορίζεται σε ένα ενδιάμεσο σημείο, όπως το w_{min} στο γράφημα 7, μεταξύ του επιπέδου του μονοφωνίου και του σημείου τομής των καμπυλών MC και VMP. Η αύξηση αυτή στο μισθό θα οδηγήσει σε αύξηση της απασχόλησης, από L_m σε L_{min1} . Αν όμως ο κατώτατος μισθός αυξηθεί πάνω από το τομή των καμπυλών MC και VMP, λ.χ., αν αυξηθεί σε w_{min2} , τότε θα οδηγήσει σε επίπεδα απασχόλησης μικρότερα από το επίπεδο ισορροπίας του μονοφωνητή (στο γράφημα η απασχόληση θα μειωθεί σε L_{min2}).